

Zola-prisen 2015

Tale til Joakim Bjerkely Volden og Marius Andersen

Kjære prisvinnere og alle dere som er her for å feire at Zola-prisen 2015 går til lærerne Joakim Bjerkely Volden og Marius Andersen.

I dette rommet kan vi fortsatt fornemme atmosfæren etter Malala Yousafzai og Kailash Satyarthi. To personligheter som også kjemper for barns og ungdoms rett til et verdig skoleliv.

Da Malala fikk vite at hun hadde fått årets Nobels fredspris valgte hun å fortsette skoledagen. Det var en tankevekkende markering. Da hun senere på dagen møtte pressen, takket hun faren sin fordi han hadde latt henne fly på kunnskapens vinger. I Nobelforedraget takket hun moren, som hadde inspirert til tålmod og sannferdighet.

I vår feiring i dag gjelder de samme fyndordene. For oss skal også utdanning være en velsignelse, fordi utdanning i bunn og grunn dreier seg om hvordan vi kan skape synergi mellom kunnskap, livskvalitet og samfunn.

Utfordringen er imidlertid at det ikke er lett å enes om hva som er god utdanning, et godt liv og et godt samfunn. Derfor kan, og skal heller ikke, diskusjoner om skolehverdagen stilne.

Her i landet er vi enige om at det kommer relevant kunnskap om skolehverdagen fra dem som til daglig befinner seg innenfor skolens vegger. Derfor er det nødvendig at lærere og elever er sannhetskjære og våger å si ifra. De må bruke ytringsfriheten, og de må lyttes til. Også her er Malala et godt eksempel, for selv hos oss kan viktige konfliktlinjer gå mellom dem som befinner seg *i* skolen og autoriteter utenfor. Det har våre to prisvinnere smertelig erfart.

Kvaliteten på et samfunn kan måles ut fra hvordan det behandler sine barn: om det brukes tilstrekkelig tid, kunnskap, kjærlighet og ressurser på at barn skal kunne utvikle seg på best mulig måte. Dessverre blir barnas ve og vel ikke prioritert ofte nok. Skolehverdagen trues av farer utenfor skolen og unødvendig ubehag innenfor. Talløse rapporter minner oss om det hvert eneste år. Også i Norge.

Derfor følger så mange forfattere i Alexander Kiellands, Jens Bjørneboes og Sigurd Hoels fotspor og skildrer barns usette virkelighet i en verden skapt av voksne. Og mediene, bare det siste halvåret har de vært fulle av hjerteskjærende historier om barns mistriivsel.

For eksempel blir lengeværende og godt integrerte asylbarn, i større omfang enn noen sinne, revet ut av skolehverdagen for å eskorteres til et "hjemland" de ikke kjenner.

Og da VG for få måneder siden skrev om 13-åringen Odins selvmord, rammet det Norge som et sjokk. Den sporty gutten fremsto som glad på familiefotografier, men ble regelrett knust av mobbing og uforstand. Både han og moren varslet gjentatte ganger om at noe var forferdelig galt, men skolen fulgte ikke opp. Dermed fullførte Odin selv den ugjerningen mobberne hadde satt i gang i ly av skoleledelsens passivitet.

Barneombudet dokumenterer nærmest ukentlig at slike eksempler bare representerer overflaten på en hverdagsterror som rammer norske barn. I og med at kunnskapen er der, men ikke nok forbedringer skjer, kan det virke som om det er noe grunnleggende feil med vår holdning og våre prioriteringer.

Derfor er det beundringsverdig at tusenvis av lærere med solid kunnskap stiller entusiastisk på jobb hver eneste dag, for hva skulle vi gjort uten deres heltegjerninger? Men det er ikke nok. Det er derfor vi priser Marius og Joakim i dag.

De fleste norske barn har det storartet i og utenfor skolen, og de fleste av oss brenner for Malalas og Odins sak. Vi leser, opprøres og vil det beste. Vi går i fakkeltog og skriver i avisen. Talende er det at det mest leste innlegget på Dagbladet Meninger i fjor handlet om skolen. "Jeg må be et gråtende barn viske ut leksene sine" heter kronikken som 400.000 nettbrukere leste. Den handler om skolebyråkratiet i hverdagen. Dét kan nemlig også gjøre foreldre og lærere motløse, og barn ulykkelige.

Sånt er alarmerende, for barna er det kjæreste vi har, barna er fremtiden, og fremtiden blir stadig mer nærværende. Fremtiden dreier seg om alt vi risikerer å miste dersom kriger, våpenproduksjon og naturødeleggelser

fortsetter som i dag. For oss er verden blitt slik at fremtiden ikke lenger begrenser seg til i morgen. Morgendagen strekker seg over titusener av år.

Et slikt fremtidssyn forutsetter en tenkning vi ikke er født med. I læreplanen står det derfor at de unge må se fremover og ”utvikle samhörighet med andre folk og menneskenes felles livsmiljø, slik at vårt land blir et skapende medlem av verdenssamfunnet.”

Årets Zola-prisvinnere har lest læreplanen nøye og tatt inn over seg de viktige oppgavene skolen har. Dét liker vi i Zola-prisen, for skolen må utvikles og vurderes gjennom åpne demokratiske prosesser, som tar hensyn til barns og læreres menneskeverd og rettsikkerhet. Det har dessverre ikke skjedd i Sandefjord kommune.

Kjære Marius og Joakim!

For oss er dere representanter for det beste i norsk skole. Vi er stolte over å ha dere her og vi er glade for å kunne gi dere offentlig ros og heder fordi dere våget å stå frem og tok affære der de fleste ga opp og valgte lydighet og selvsensur. Dere er barnet som sto frem og satte ord på keiserens nye klær. Derfor er dere også yringsfrihetens fanebærere i norsk skole.

Ubehaget begynte for seks år siden, da Sandefjord kommune bestemte at skolen skulle resultatstyres liksom en produksjonsbedrift. Dere var slett ikke alene om å reagere. Et klart flertall av lærerne protesterte og fikk støtte fra både elever og foreldre. Men selv om lærerne sto samlet bak et *nei*, tok ikke skolekontoret og politikerne hensyn til det.

Saken tilspisset seg i 2012. Fra øverste hold fikk dere høre at lærerne var inhabile, udemokratiske og endringsmotvillige. Samtidig holdt kommunen informasjon tilbake og fordreide fakta for å skjule den massive motstanden.

Og dere ble stadig innkalt til rektors kontor. I desember 2013 ble dere hasteinnkalt til møte med personalsjef og etatsjef. Kommunen hadde engasjert skarpskodde konsulenter og et av Norges mektigste advokatkontorer og truet med oppsigelse. Den høsten var ille. Dere mistet nattesøvnen og ble sykmeldt på grunn av vedvarende trakassering. Alt raknet. De andre lærerne ga opp, og dere var knust.

Likevel var det umulig for dere å følge en ordre dere mente stred mot læreplan, lovverk og elevers, foreldres og læreres ve og vel. Dere hadde havnet i en klassisk samvittighetssak, ikke ulikt det tidligere Zola-prisvinnere og andre varslere har erfart.

Heldigvis hadde dere hverandre. Så kom Utdanningsforbundet på banen med helhjertet innsats og advokatbistand, og mediene kastet seg over saken. Dermed nådde deres stemme frem til både Storting og Regjering. Overdreven målstyring og et skjemavelde uten sidestykke i norsk skole var på alles lepper. Dere ble ikke bare skolehistorie, dere ble ytringsfrihetshistorie og rettshistorie. Selv kommunen måtte innrømme at et halvårig evalueringsskjema med 70 kryssalternativer for hver enkelt elev i barneskolen var i meste laget. Det var jo verre enn karakterer, som selveste Stortinget hadde forbudt på disse klassetrinnene.

Utdanningsforbundet gjorde dere til helter og skrev ”Look to Sandefjord!” Ukeavisen Ledelse skrev om ”Vettløs målstyring” og påpekte at innsatsen deres bidro til gjenreising av lærernes integritet og elvenes trivsel, og, kan vi tilføye, til styrking av utdanningens velsignelse.

For første gang i Zola-prisens historie skal jeg overrekke to statuetter. Det blir et bilde på at ingen kan løfte en slik bær alene. Det klarte heller ikke dere, men dere gikk foran som gode forbilder og fikk 40 lærere med dere i siste runde, selv om kommunen gjorde hva den kunne for å fortie det.

To statuetter kan komme til nytte i tiden som kommer, for deres arbeid er slett ikke slutført. Kanskje har det så vidt begynt. Kampen mot vettløst skjemavelde i skolen er slett ikke vunnet, og det er fortsatt et stykke vei å gå før *alle* elever og lærere føler seg verdsatt og kan gå inn skoleporten uten å få vondt i magen.

Derfor ønsker vi dere lykke til på den videre ferden. Gratulerer med Zola-prisen 2015, Marius Andersen og Joakim Bjerkely Volden!

Styreleder Petter Mejlænder